

01

A GYEREKEK ÉS FIATALOK KÖZPONTI SZEREPE

Füzetsorozat
a kalazanciusi identitásról

www.piarista.hu

coeduPIa 30 SCOLOPI



Füzetsorozat a kalazanciusi identitásról

TARTALOM 01



- 3 KALAZANCIUS PEDAGÓGIAI GYAKORLATÁNAK ALAPVETÉSE
- 5 MAI MEGVALÓSULÁSA A PIARISTA VILÁGBAN
- 6 A NEVELÉSI TERVBE BEÉPÍTENDŐ JAVASLATOK
- 6 A KALAZANCIUSI NEVELŐ DIÁKOKHOZ VALÓ HOZZÁÁLLÁSA
- 8 REFLEXIÓ Y ÉS CSOPORTOS MEGOSZTÁS



Megjelent 2022-ben
Piarista Rend Magyar Tartománya
www.piarista.hu

SCOLOPI

coeduPia 3.0

A GYEREKEK ÉS FIATALOK KÖZPONTI SZEREPE

Alapvető irányultság, melynek értelmében a gyerekek és a fiatalok képzése, teljes emberi és keresztény kibontakozása és boldogsága küldetésünk központi részét képezik.

KALAZANCIUS PEDAGÓGIAI GYAKORLATÁNAK ALAPVETÉSE

Blaise Pascal (1623–1662) filozófus, Kalazancius kortársa a 17. századi társadalom többségének véleményéhez hasonlóan így nyilatkozik a gyerekekről: *„Ahogy a gyerekek egyre inkább tudatukra ébrednek, nem mutatkozik meg rajtuk más, csak a vakság és a gyengeség: szívük elzárkózik a lelki dolgoktól, és nem képesek azokat felfogni. Sőt, inkább a rosszra van szemük; érzékeik minden romlottságra fogékonyak, és természetes nehézkedési hajlamuk a felé viszi őket.”* Nagyon negatív színben tünteti fel a gyermekeket, és e látásmódon más korabeli gondolkodók is osztoztak: Montaigne, Luis Vives, Thomas Hobbes (Cubbels, 65).¹

Kalazancius nagyon alapos ismereteket szerez a gyerekekről azáltal, hogy közvetlen tapasztalata van róluk, és hogy teljes bizalommal van az istengyermeki mivoltukból fakadó, bennük rejlő lehetőségek és a teljességre kapott meghívásuk iránt. A hitről szerzett tapasztalatai révén oly tisztán látta a gyerekekben Isten képmását és Krisztus személyét, hogy így ír: *„Szeretek a szegény gyerekek között szolgálni, mert látom bennük Krisztust. Ha a mieink, akik arra a földre [Németország] költöztek, figyelembe vennék, hogy amit egy szegény gyerekkel tesznek, azt magával Jézus Krisztussal teszik, biztos vagyok benne, hogy nagyobb buzgalommal szolgálnának.”*

Úgy gondolja, hogy a szegény gyerekekben az élő Krisztus van jelen, és erre emlékeztet a Konstitúcióban egy evangéliumi idézettel: *„Amit a legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek”* (KK 4.)

A gyerekek iránti megbecsülését a mély tisztelet gesztusai révén juttatta kifejezésre: az osztályterembe belépve papi kalapjával a kezében köszöntötte a gyermekeket, fejükre helyezte kezét, és homlokukra keresztet rajzolt, vagy akár térdre is ereszkedett, hogy írásmintákat készítsen, és hogy tollakat vágjon a következő nap tanóráihoz. Ha találkozott egy diákkal az utcán, előre köszönt neki, nagy szeretettel a hangjában.

A tanterekben szerzett mindennapos tapasztalatai révén felfedezte, hogy a gyermekek olyanok, mint a *„zsenge és irányításra könnyen hajló palánták, ha azonban nem ápoljuk [neveljük] őket, megkeményedhetnek, és nehézkessé lesznek, mondhatni képtelenné válnak a megújulásra”* (Tonti, 15.). Meggyőződése volt, hogy minél korábban kezdjük meg a gyermekek nevelését, annál könnyebb formálni őket, ugyanis még nem rontotta meg őket a bűn, mely lerombolja bennük Isten arcát.

Az eredendő bűn miatt a gyermek könnyen hajlik a rosszra, az emberi természet jó impulzusai és a kereszttségben kapott kegyelmek azonban veszítenek erejükből. Ezért *„meg kell védeni a gyerekeket a rossztól, és a jó felé kell vezetni őket a képzettség és a lelkiesség, az erkölcsök és a jómodor, az Isten és a világ nyújtotta világosság eszközei által”* (Tonti, 9.). Ily módon előrevehető, hogy boldog életük lesz.

¹ F. CUBBELS (1992): El niño en Calasanz [A gyermek Kalazancius szemében], in *Manual de Cursos Calasancios*, ICCE, Madrid.

A nevelés a „test és a lélek üdvözítésének” isteni munkájával való együttműködés egyik módja, „és roppant kedves Isten szemében, sokkal inkább, mint egy bűnös megtérése, bár az megörvendezteti az eget; mert az iskolában nemcsak hogy sokan megtérnek Istent sértő életmódjukból, hanem sokan mások napról napra ki is tartanak keresztvágyukból; következésképp megszabadul a kétségtelen kárhozattól azok többsége, akik gyermekkorban meghalva elkárhoznának az aggály nélkül és könnyelműen elkövetett, vagy megbánás nélkül meggyónt, vagy egyenesen elhallgatott bűnök miatt” (Tonti, 15.).

Egyszer a következőket írta Dietrichstein bíborosnak: „Jóllehet [Pelegrino atya] nagy buzgóságú szerzetes, de nem kell azért mindenkit ugyanazon elgondolás szerint vezetnie a tökéletesség felé, hanem mindenkit a maga tehetsége szerint” (2441. levél).

A gyermekek természetes és természetfeletti adományokkal (talentumok) rendelkeznek, melyek Isten ajándékai. A tanító feladata, hogy felfedezze „belső irányultságukat” és a Szentlélek impulzusait, hogy ezzel segítse őket a megszentelődés útján. E nézőpont szerint nevelni annyit tesz, mint segíteni feltárni a gyermekekben rejlő talentumokat, hogy a képességeikhez mérten a lehető leginkább kibontakoztassuk őket.

Összefoglalva, a személy (a gyerek) Isten képére és hasonlatosságára lett teremtve. Ebből kifolyólag ugyanabból az isteni természetből (eredeti kegyelemből) részesül, és e természet a személyben rejlő lehetőségeken (talentumokon) keresztül bontakozik ki. A bűn megrontja az emberben rejlő isteni képmást, és akadályozza őt eredeti hivatása kibontakoztatásában. Csakis a kegyelem képes helyreállítani és visszaadni e sérült képmás eredeti pompáját.

A kultúra (tudomány) átadása és a lelki előrehaladás (vallásos élet) az eszköz, amely elvezet a kalazanciusi nevelés elsődleges céljához, a teljes élethez (életszentség): „A cél, amelyre rendünk a Kegyes Iskolák működtetésével törekszik, az, hogy a gyerekeket a keresztény jámborságra és a tudományokra neveljük, hogy így tanítva őket, elnyerhessék az örök életet” (KK 203.). A vallásos élet és tudomány szerinti nevelés a „test és a lélek üdvözülésében” való együttműködést jelenti.

Cubells atya rövid tanulmányában – melyhez az alapító leveleit veszi alapul – kifejti, hogyan is érti Kalazancius a tanár-diák kapcsolatot²:

1. A gyerek komoly tiszteletet érdemel, melynek része, hogy a tanárnak gyengéden és udvariasan kell bánnia vele. Nem szabad becsmérlő szavakkal illetni a gyerekeket, sem gúnynevet aggatni rájuk. A krónikák tanúsítják, mekkora szeretettel fordult Kalazancius a gyerekekhez.
2. A gyermek méltó arra, hogy tiszteljék saját identitásában. Mindenkinek megvan a maga története, és saját talentumokkal rendelkezik. Nem kell mindenkit ugyanazon elgondolás szerint vezetni a tökéletesség felé, hanem mindenkit a maga tehetsége szerint (2441. levél). Egyike e tiszteletteljes hozzáállás gesztusainak, hogy felmentették a zsidó gyerekeket a lelki programokon és hitoktatáson való részvétel kötelezettsége alól.
3. A tananyag a gyermekek aktuális fejlődési szakaszához van igazítva, ezért igyekszik elválasztani a fiatalabb diákokat az idősebbektől. Úgy gondolja, hogy a kisebbeknek – legalább tízéves korukig – gyengédségre van szükségük, ami viszont tiltott a nagyobbak esetében, akiket ezért papoknak vagy idősebb tanároknak kell nevelniük³. Véleménye szerint Isten az ifjúkorban leli legnagyobb örömét.

² F. CUBELLS (1992): i. m.

³ Dichiarazioni alle Costituzioni [Nyilatkozatok a Konstitúcióról], en Reg. Cal. XI,5

4. A gyermek minél kisebb, annál inkább tud imádkozni. Kalazancius folyamatos imára buzdít az iskolában, Isten ugyanis meghallgatja a kicsinyek imáit (1875. levél).
5. A gyerek akkor képes a tanulásra, ha „atyai szeretettel” tanítják. Kalazancius úgy gondolta, a diákok képesek kitűzni maguk elé olyan célt, amelyet aztán tanulmányaik révén igyekeznek is elérni (1245. levél), ugyanis képesnek tartotta őket arra, hogy saját maguk tapasztalják meg előrehaladásukat (1155. levél). Véleménye szerint ahhoz, hogy egy diák nevelhető legyen, kegyelmi állapotban kell lennie, ugyanis meggyőződése, hogy a gyakori gyónás és szentáldozás megvilágosítja az elmét és erősíti az akaratot (3091. levél és 2590. levél), továbbá az imádságos élet segíti őket a tanulásban, ahogy ez utóbbi is pozitívan hat az imaéletre.
6. A gyerek fogékonyabb a pozitív ösztönzésre, mint a büntetésre. Nem volt kétsége afelől, hogy a gyerekek érzik és megbecsülik tanáraik feléjük irányuló szeretetét (150. és 782. levél), főleg, ha a tanárok örülnek előrehaladásuknak, sőt a gyerekek nem hagyják figyelmen kívül tanáraik igyekezetét, akik segítők szándékkal fordulnak feléjük (567. levél).
7. A gyerekek nagy az igazságérzete. A diákokat akár meg is botránkoztathatja a tanár haragos magatartása (723. levél). Keresztény példamutatása azonban magával ragadhatja őket. Képesek meglátni a jóindulatot és irgalmat abban, aki büntetést szab ki rájuk, sőt ha látják rajta az atyai szeretetet, akár észre sem veszik, hogy épp büntetésben vannak, még akkor sem, ha tudják, hogy súlyosabb fenytést érdemelnének.
8. A gyerek általában gyenge akaratú. Kalazancius ezért azon volt, hogy diákjai elkerüljék a botlás lehetőségeit. Nem szabad felügyelet nélkül hagyni a tanulókat. Szemmel kell tartani őket, mert úgy vélte, a tanulóknál is fennáll a veszély, hogy engednek a kölcsönös vonzalomnak, a kevésbé példás cselekedetekre is vetemedhetnek.

MAI MEGVALÓSULÁSA A PIARISTA VILÁGBAN

A „Nevelés által evangelizálni Kalazancius stílusában”⁴ című dokumentum a piarista pedagógia hosszú hagyományára támaszkodva a tanuló, a nevelő és a nevelői tevékenység szemszögéből írja le a kalazanciusi iskolák jelenét.

A tanuló (25. pont):

1. Saját nevelési folyamatának aktív alanya és főszereplője.
2. Felelősen ki kell bontania saját talentumait.
3. A tanuló maga Krisztus. A nevelőnek ezt a Krisztust kell elfogadnia és szolgálnia.
4. Isten gyermeke növekedésének minden lehetőségével együtt.
5. Lehetőleg szegény.

Ebből következnek az alábbi működési irányok (26. pont):

1. Elsőbbséget élveznek a szegény gyerekek: a különleges nevelési igényű, az iskolai kudarcokon átesett, a beilleszkedési problémákkal küszködő gyerekek, és akik nélkülözik a családi életet.
2. Minden tanulót befogadunk felekezeti hovatartozásától függetlenül.
3. Felkeltjük a tanulóban a tanulás iránti vágyat, fejlesztjük elemzőképességét.
4. Segítjük a diákokat, hogy fokozatos és egyértelmű tapasztalatot szerezzenek a hitről.
5. A tanuló képességeit a legmesszemenőkig tiszteljük, becsüljük, és hiszünk bennük.
6. Azon vagyunk, hogy tanulóink aktívan részt vegyenek a keresztény közösség életében.

A dokumentum emlékeztet, hogy „a gyermek boldogságkeresése az életszentség pedagógiájában nyilvánul meg, ami azt jelenti, hogy egy olyan nevelő-evangelizáló folyamatba állítjuk bele őt, amely segít neki felfedezni léte legmélyebb valóságát, kiszabadítja a teljes személyt a tudatlanság és a bűn szolgaságából, amely eltávolítja őt Jézus terveitől” (29./3. pont).

⁴ PIARISTA REND GENERÁLISI KONGREGÁCIÓJA (1999): A piarista szolgálat: a nevelés által evangelizálni kalazanciusi stílusában, Piarista Füzetek 5., Piarista Rend Magyar Tartománya, Budapest.

Ferenc pápa „Gaudete et Exultate” [„Örüljetek és ujjongjatok”] kezdetű apostoli buzdításában pontosan arra emlékeztet bennünket, hogy mindnyájan meghívást kaptunk az életszentségre: „Az Úr mindent elkér, és amit fölkinál érte: az igazi élet, a boldogság, amelyre teremtve lettünk. Azt akarja, hogy szentek legyünk, és nem azt várja, hogy megelégedjünk egyfajta középszerű, felhígított, széteső étellel. Valójában – különféle módokon – a Szentírás első lapjaitól kezdve jelen van az életszentségre szóló meghívás. Így mondta az Úr Ábrámnak: »Járj előttem, és légy tökéletes.«” (Ter 17,1)

A NEVELÉSI TERVBÉ BEÉPÍTENDŐ JAVASLATOK

A „gyerekek és fiatalok Kegyes Iskolákon belüli központi szerepének” ösztönzése magába kell, hogy foglalja annak mérlegelését, hogy a „Szolgálatunk kalazanciusi identitása” című dokumentum javaslata alapján mely indikátorokat lehetne beilleszteni a nevelési tervbe:

1. Ismerjük fel és vizsgáljuk meg az iskolás gyerekek és fiatalok valóságának alapvető vonásait.
2. Gondolkodjunk a gyermekkort és az ifjúságot befolyásoló legfőbb nehézségekről.
3. A gyerekek és a fiatalok központi szerepét szem előtt tartva szervezzük meg intézményeink életét: naptár, órarendek, költségvetés, infrastruktúra.
4. Olyan felvételi terveket dolgozzunk ki és alkalmazzunk az iskolában, amelyek figyelembe veszik a gyerekek valóságát.
5. Olyan nevelési és pasztorális folyamatokat dolgozzunk ki és alkalmazzunk, amelyek figyelembe veszik a gyerekek és a fiatalok fejlődési szakaszait.
6. Ismerjük meg és alkalmazzuk a gyermekvédelmi protokollt.
7. Hozzuk nyilvánosságra az iskola vélekedését a gyerekek és fiatalok helyzetére való érzékenyítés legjobb módjáról.
8. Kapjon nagyobb hangsúlyt a hálózati szintű együttműködés mint a gyerekek és a fiatalok valóságára vonatkozó szélesebb körű ismeret-, tapasztalat- és benyomásszerzés eszköze, legyen szó akár belső (piarista), akár külső hálózatokról.

Emellett összegyűjtöttünk néhány olyan javaslatot, amelyek abból a meggyőződésből táplálkoznak, hogy a diákoknak kell állniuk a teljes nevelési folyamat középpontjában:

1. Ajánljunk fel olyan lehetőségeket, amelyek által a diákok aktívan kivehetik részüket az iskolával, a tanteremmel és a nevelési folyamattal kapcsolatos döntések meghozatalából.
2. Olyan munkamódszereket, vita- és döntésmechanizmusokat vezessünk be, amelyek megkívánják az érintettek együttműködését és egységre jutását.
3. Indítsunk el arra irányuló folyamatokat, hogy a tanulók fokozatosan egyre inkább átvállalják a „hatalomból” és a felelősségből a rájuk vonatkozó, továbbá a másokkal közös részeket.
4. Dolgozzunk ki olyan képzési terveket és programokat, amelyek tekintetbe veszik az egyes gyerekek sajátosságait.
5. Fogalmazzunk meg egy kiskorúak védelmére vonatkozó keretrendszert, mely az oktatási intézmény minden tagja számára elfogadható és befogadható.
6. Legyünk a környezet védelmének, megújításának és gondozásának aktív résztvevői. Adjunk teret a fogyasztói szellemmel kapcsolatos oktatásnak, melynek lényege, hogy kritikai szemléletet ad a fogyasztói társadalom folyamatos nyomásával szemben.
7. Támogassuk az „egész időt átfogó iskola” ötletét, ahol a diákok a nevelés lehető legszéleskörűbb lehetőségei közül válogathatnak talentumaik kibontakoztatására.
8. Olyan „folyamatok” mentén dolgozzunk ki pasztorális terveinket, amelyekben belül a diákok aktív alanyok lehetnek a piarista keresztény közösség felé vezető úton, mely hitük megélésének tere.
9. Fogadjuk el a diákokat kulturális, faji és vallási sokszínűségükkel együtt.

A KALAZANCIUSI NEVELŐ DIÁKOKHOZ VALÓ HOZZÁÁLLÁSA

A kalazanciusi nevelés elsődleges céljának megvalósítása érdekében „*nagylelkű és különlegesen erre a feladatra hivatott*” (Tonti, 24.) nevelőkre van szükség; „*apostoli életű, szegény és egyszerű emberekre*” (Tonti, 26.), „*az igazság munkatársaira*”. Feddhetetlen életű, erős lelkiéletű és perspektívával rendelkező embereknek kell lenniük.

A diákok iránt érzett mély tisztelet és szeretet a diákok valóságához való folyamatos alkalmazkodás iránti törekvésben mutatkozik meg: „*Legyen gondja Atyáságodnak arra, hogy tekintélyt szerezzen az első osztály tanítómesterének, Giovanni Battista testvérnek, de ne csak az iskolás gyermekek előtt, hanem akik előtt csak szükséges. Buzdítsa, hogy legyen szorgalmas, és alkalmazkodjék az*



iskolás gyermekek képességeihez, de ne csak a nép nyelvének tanításában, hanem az órák megtartásában is, és bátorítsa, hogy legyen jóindulatú minden iskolás gyermekkel szemben, hogy lássák, szívből örül előmenetelüknek. Így érheti el, hogy szorgalmasok legyenek az iskolában, és annál könnyebben fogja rávenni őket arra, hogy az Istennek szolgáljanak, ami a mi nagy sikerünk” (1488. levél).

Kalazancius arra buzdít minden tanárt, hogy „mindegyik [diák] iránt igazi atyai szeretettel legyen, és tanítsa őket oly nagy szeretettel, hogy az iskolás gyermekek észrevegyék, hogy örül az ő előrehaladásuknak, és ne feledje, hogy az ő iskolájától függ az összes többi iskolának a jó vagy a rossz hírneve” (354. levél).

A szeretet teszi lehetővé, hogy a diákokkal való kapcsolatnak valóban legyen pedagógiai hatása. Ebből a szeretetből következik néhány olyan nevelői hozzáállás, mely segítheti a diákok átfogó fejlődését⁵:

1. Szólítsuk a diákokat a nevükön, forduljunk feléjük szeretettel.
2. Alkalmazzuk a diákok értelmi szintjéhez úgy beszélve velük, hogy azt megérthessék.
3. Hallgassunk meg figyelmesen mindent, ami a diákokat foglalkoztatja.
4. Kedvesen, tisztelettel szólítsuk meg a diákokat, kerüdjük a kiabálást és a közönséges beszédet.

⁵ J. ALONSO (2017): *Santidad para el cambio social. El modelo educativo escolapio* [Életszentség a társadalom megújulásáért. A piarista nevelési modell], PPC, Madrid. [Hamarosan magyarul is megjelenik.]

5. Fedezzük fel a diákok adottságait és talentumait.
6. Tegyük azért, hogy a diákok be tudjanak illeszkedni a csoportba.
7. Ismerkedjünk meg a diákok családjával.
8. Csak jogos esetben fegyelmezzünk, és kerüdjük a testi fenytést vagy a pszichés nyomásgyakorlást.
9. Ne kapjon egyik diák sem kitüntetett figyelmet a részünkről.
10. Mutassunk érdeklődést a diák tanórán kívüli élete iránt is.
11. Vegyünk részt önkéntes formában különféle nevelői tevékenységekben.
12. Legyünk őszinték és hitelesek emberi kapcsolatainkban.
13. Segítsük a tanulókat problémáik és nehézségeik kezelésében.
14. Legyünk rokonszenvesek és humorosak a diákokkal való kapcsolatunkban.
15. Legyünk igazságosak az értékelésnél.



REFLEXIÓ ÉS CSOPORTOS MEGOSZTÁS

- **Szerinted hogyan tekint Kalazancius a gyerekekre?**
- **Hogyan értelmezed az alábbi kalazanciusi megállapítást: (a nevelői szolgálat) „igazán méltó, mert egyszerre törekszik a test és a lélek javára” (Tonti, 7)?**
- **Milyen konkrét javaslatokkal szolgál az iskola, hogy a nevelők megismerjék és értékeljék a diákok, családjaik és környezetük helyzetét? Milyenek látod azt?**
- **Milyen az iskolai nevelési és pasztorális javaslat a gyerekek fejlődési szintjeivel összemérve?**
- **Hogyan van megszervezve az iskola pszichopedagógiai orientációra vonatkozó javaslata?**
- **Szerinted képes minden egyes diák szükségleteire választ adni?**
- **Az iskola nevelési terve milyen formában támogatja a diákok tehetségeinek kibontakoztatását?**
- **Mondd el néhány konkrét tapasztalatodat, amikor egy-egy tanuló sajátosságára kellett reagálnod.**
- **Értékeld a diákokkal való kapcsolatodat!**
- **Biztonságos helynek tartod az iskolát? Olyan közegnek, ahol alkalmazzák a gyermekvédelmi protokollt?**